

Насилието срещу жените: общоевропейско проучване

В член 1 от Хартата на основните права на Европейския съюз се заявява, че човешкото достойнство е ненакърнимо; то трябва да се зачита и защитава. В член 2 се гарантира правото на живот, а в член 4 — забраната на изтезанията и на нечовешкото или унижително отношение или наказание. В член 21 се признава правото на свобода от всяка форма на дискриминация, включително основаната на пола, а в член 47 се гарантира правото на достъп до правосъдие.

Контекст

Насилието срещу жените обхваща престъпления с непропорционално голямо въздействие върху жените, например сексуално посегателство, изнасилване и „домашно насилие“. То е нарушение на основните права на жените по отношение на достойнството и равенството. Последниците от насилието срещу жените се простират извън кръга на онези жени, които са жертви, тъй като то засяга семействата, приятелите и обществото като цяло. Това изисква да се погледне критично на начина, по който обществото и държавата отговарят на тази злоупотреба. Поради това са необходими мерки за борба и превенция на насилието срещу жените както на равнището на Европейския съюз (ЕС), така и на национално равнище.

Мерките на европейско равнище, които могат да послужат за справяне с насилието срещу жените, включват Директива 2012/29/ЕС на ЕС за жертвите на престъпления и Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жените и домашното насилие (Истанбулската конвенция). Директивата на ЕС за жертвите на престъпления, приета през 2012 г., установява минимални стандарти относно правата, защитата и подпомагането на жертвите на престъпления в ЕС, като посочва изрично жертвите на насилие, основано на пола, жертвите на сексуалното насилие и жертвите на насилието при близки взаимоотношения. Истанбулската конвенция, която Съветът на Европа прие през 2011 г., е първият правнообвързващ регионален инструмент в Европа, в който обстойно са разгледани различните форми на насилието срещу жените, като психологическо насилие, преследване, физическо насилие, сексуално насилие и сексуален тормоз. Конвенцията се очаква да влезе в сила след 10 ратификации.

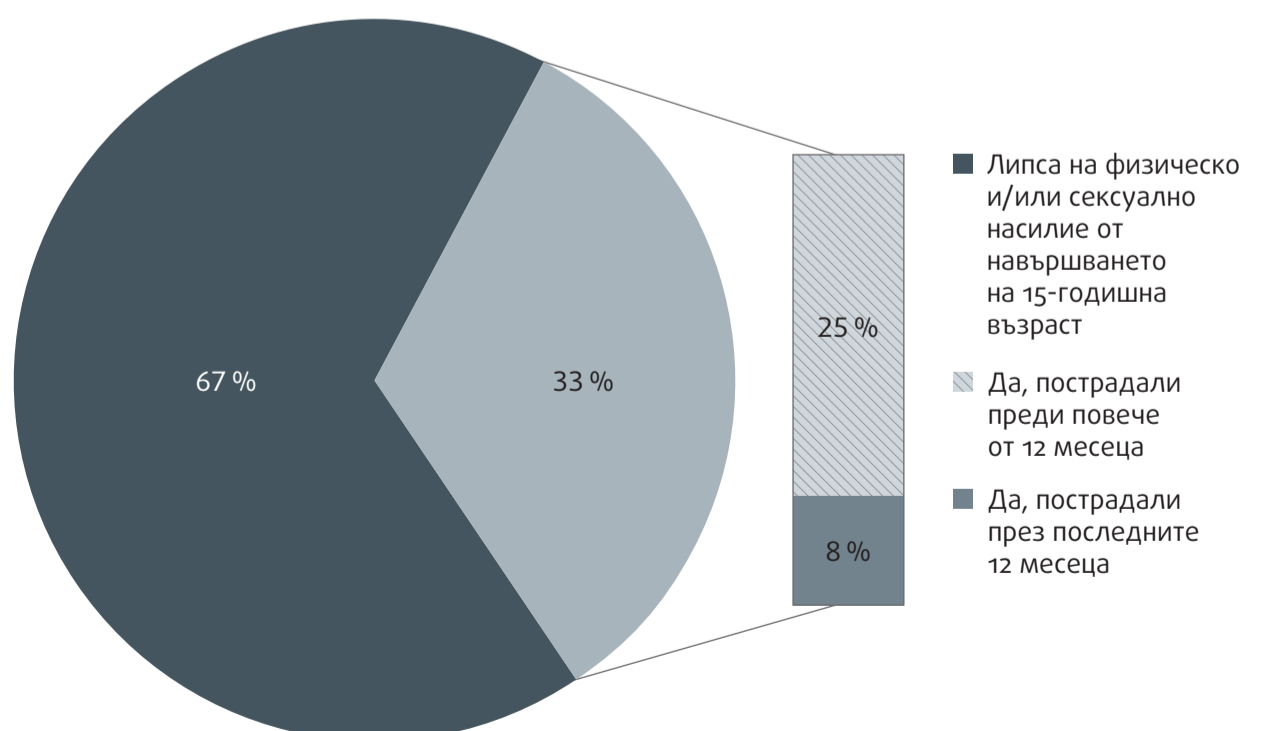
Наред с тези окуражаващи развития в правната сфера, данните от общеевропейското проучване на FRA относно насилието срещу жените показва, че повечето жени, които са жертви на насилие, не съобщават за преживяното от тях нито на полицията, нито на някоя от организациите за подпомагане на жертвите. Като резултат преобладаващата част от жените, които са жертви на насилие,

не влизат в контакт със съдебната система и други служби. Поради това е ясно, че към настоящия момент нуждите и правата на много жени в ЕС не се зачитат на практика.

Поради голямото въздействие на насилието срещу жените трябва да се съжалява, че лицата, отговорни за разработването на политиката, и работещите в тази област в много държави членки на ЕС все още трябва да преодоляват недостига на изчерпателни данни за мащаба и естеството на този проблем. Тъй като повечето жени не съобщават за насилието и не се чувстват насърчени да направят това от системите, които често се смятат за безполезни, официалните данни от наказателното правосъдие регистрират само малобройните случаи, за които е съобщено. В резултат на това политическите и практическите реакции за справяне с насилието срещу жените невинаги се основават на изчерпателни данни. Докато някои държави членки на ЕС и изследователски институции са предприели проучвания и други изследвания относно насилието срещу жени, в тази област все още липсват всеобхватни и сравними данни за целия ЕС спрямо други области, като заетостта, където брой държави членки събират данни във връзка с пола.

Общеевропейското проучване на FRA е в отговор на искането на данни относно насилието срещу жените от Европейския парламент, което Съветът на ЕС потвърди в заключенията си относно изкореняването на насилието срещу жени в Европейския съюз. Резултатите от проучването могат да се разглеждат наред със съществуващи данни и празноти в знанието относно насилието срещу жени на равнището на ЕС и на държавите членки; те са готови за използване при разработването на политики и действия по места за борба с това нарушение на правата на човека.

Фигура 1: Жени, изпитали физическо и/или сексуално насилие от навършването на 15-годишна възраст през 12-те месеца, предшестващи проучването, ЕС-28 (%)

Забележка: На базата на всички респонденти (N = 42 002).
Източник: Набор данни от проучването на FRA относно свързаното с пола насилие срещу жените, 2012 г.

Събиране на данни и обхват

Резултатите от проучването на FRA относно насилието срещу жените се основават на преки стандартизирани интервюта с 42 000 жени във всички 28 държави членки на ЕС, при средно 1500 интервюта за една държава членка. Респондентите бяха подбрани въз основа на случайна извадка. Резултатите са представителни за преживяванията и мненията на жените, които са на възраст от 18 до 74 години и живеят в ЕС. Преките стандартизирани интервюта в рамките на проучването обхващаха въпроси за физическо, психическо, сексуално и психологическо насилие, насилие в детството, сексуален тормоз и преследване, включително нови средства за злоупотреба, като интернет. Жените бяха приканени да предоставят информация за личния си опит от различни форми на насилие, за това колко често са преживявали някои видове насилие и до какви последици е довело насилието в техния живот. Проучването събра също така информация относно случаите на докладване и недокладване на полицията, както и дали жените са се свързали с други служби, които могат да окажат съдействие на жертви на насилие.

Подбрани констатации и начини за постигане на напредък в отговор на насилието срещу жени

Резултатите от проучването на FRA имат за цел да помогнат на лицата, вземащи политически решения, и на други заинтересовани страни да се справят с насилието срещу жените в целия ЕС. Въз основа на резултатите от проучването FRA разработи редица подробни становища, които са представени в докладите за основните резултати и краткото изложение на проучването (вж. карето „Допълнителна информация“).

В настоящата информационна листовка са представени някои примери от констатациите на проучването, които са изложени наред с общи съображения, като възможни „перспективи“ в отговор на насилието срещу жените.

Разлики в резултатите между отделните държави и вътре в тях

За разлики между отделните държави и вътре в тях по отношение на степента на насилие срещу жените се съобщава и в други проучвания, като проучването на Световната здравна организация в 10 държави относно здравето на жените и домашното насилие и националното проучване на САЩ относно насилието от страна на интимния партньор и сексуалното насилие, обхващащо 50-те американски щата.

Разликите между държавите може да отразяват редица фактори, както и фактически разлики в степента на превръщане в жертва, сред които: дали е приемливо в културно отношение да се говори с други хора за понесеното насилие срещу жени, включително с интервюиращите при проучванията, и възможността по-голямото равенство между половете в дадена държава да доведе до по-високи равнища на разкриване относно насилието срещу жените, тъй като в обществата с по-голямо равенство е по-вероятно инцидентите да бъдат открито обсъждани и да срещнат отпор.

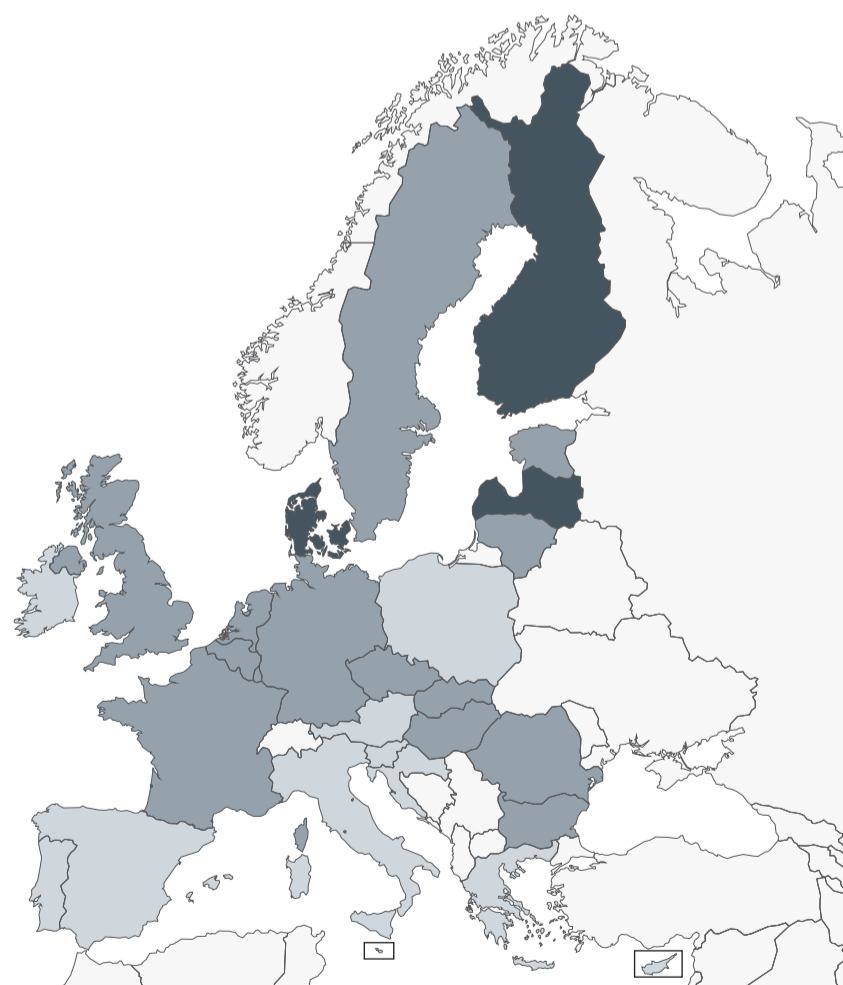
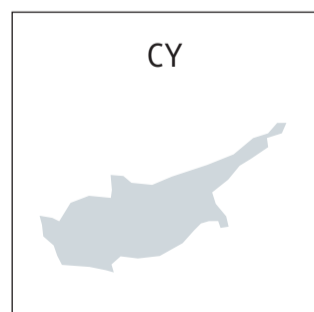
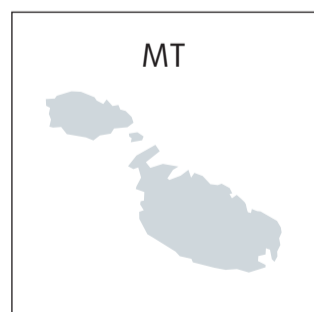
В доклада за основните резултати от проучването и в изложението „Накратко“ са изложени някои от възможните причини за наблюдаваните разлики. За подробна разбивка на резултатите по отделните държави членки на ЕС вж. онлайн инструмента за изследване на данните, който придружава проучването: <http://fra.europa.eu/en/vaw-survey-results>.

Физическо насилие

Приблизително 13 милиона жени в ЕС са изпитали физическо насилие в течение на 12-те месеца, предшестващи интервюта в рамките на проучването. Това отговаря на 7 % от жените на възраст от 18 до 74 години в ЕС.¹

Фигура 2: Жени, преживели физическо и/или сексуално насилие от партньора си от навършването на 15-годишна възраст, ЕС-28 (%)

ЕС-28 22 %
■ 10 %–19 %
■ 20 %–29 %
■ 30 %–39 %

Източник: Набор данни от проучването на FRA относно свързаното с пола насилие срещу жените, 2012 г.

¹ Съгласно онлайн базата данни на Евростат 186 590 848 жени на възраст от 18 до 74 години са живели в ЕС-28 към 1 януари 2013 г., вж.: http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/statistics/search_database (код за данните demo_rjan, данни, извлечени на 16 август 2013 г.).

Сексуално насилие

Приблизително 3,7 милиона жени в ЕС са изпитали сексуално насилие в течение на 12-те месеца, предшестващи интервюта в рамките на проучването. Това отговаря на 2 % от жените на възраст от 18 до 74 години в ЕС.

Перспективи: Бъдещите стратегии на ЕС относно равенството между половете могат да се основават на констатациите от проучването, когато разглеждат основните проблемни области във връзка с преживените от жени случаи на насилие. Примерите могат да включват нови или новоустановени форми на насилие срещу жени, като преследване или злоупотреба, посредством новите технологии, както и аспекти на насилието, за които жените невинаги съобщават на полицията и на организациите за подпомагане на жертвите.

Перспективи: С оглед на мащабите на насилието срещу жени, за които се съобщава в проучването, картината в ЕС след Стокхолмската програма в областта на правосъдието и вътрешните работи следва да гарантира, че насилието срещу жените се признава и разглежда като злоупотреба с основните права в рамките на реакциите на ЕС на престъпността и престъпното превръщане в жертва.

Една от всеки 20 жени (5 %) е била изнасилена от навършването на 15-годишна възраст. Този числен резултат се основава на отговорите на въпроса от проучването „От навършване на 15 години досега колко често са ви принуждавали към полов акт, притискайки ви или наранявайки ви по някакъв начин?“. В брой юрисдикции на ЕС правното определение за изнасилване е разширено извън изискването извършителят да е употребил физическа сила. В тази връзка процентът на изнасилванията в ЕС може да надхвърли 5 %.

Перспективи: Директивата на ЕС за жертвите на престъпления се прилага към всички жертви на престъпление, като се спира конкретно

на жертви на насилие, основано на пола, наред с други уязвими жертви. Тя предоставя солидна основа за разработване на целенасочени ответни действия на равнище държави членки за задоволяване на нуждите на жените като жертви на насилие чрез подпомагане на жертвите и мерки на наказателното правосъдие. Като част от прегледа на изпълнението на директивата, предприет от Европейската комисия, може да се направи оценка дали директивата взема предвид – на практика – нуждите и правата на жените, които са жертви на насилие.

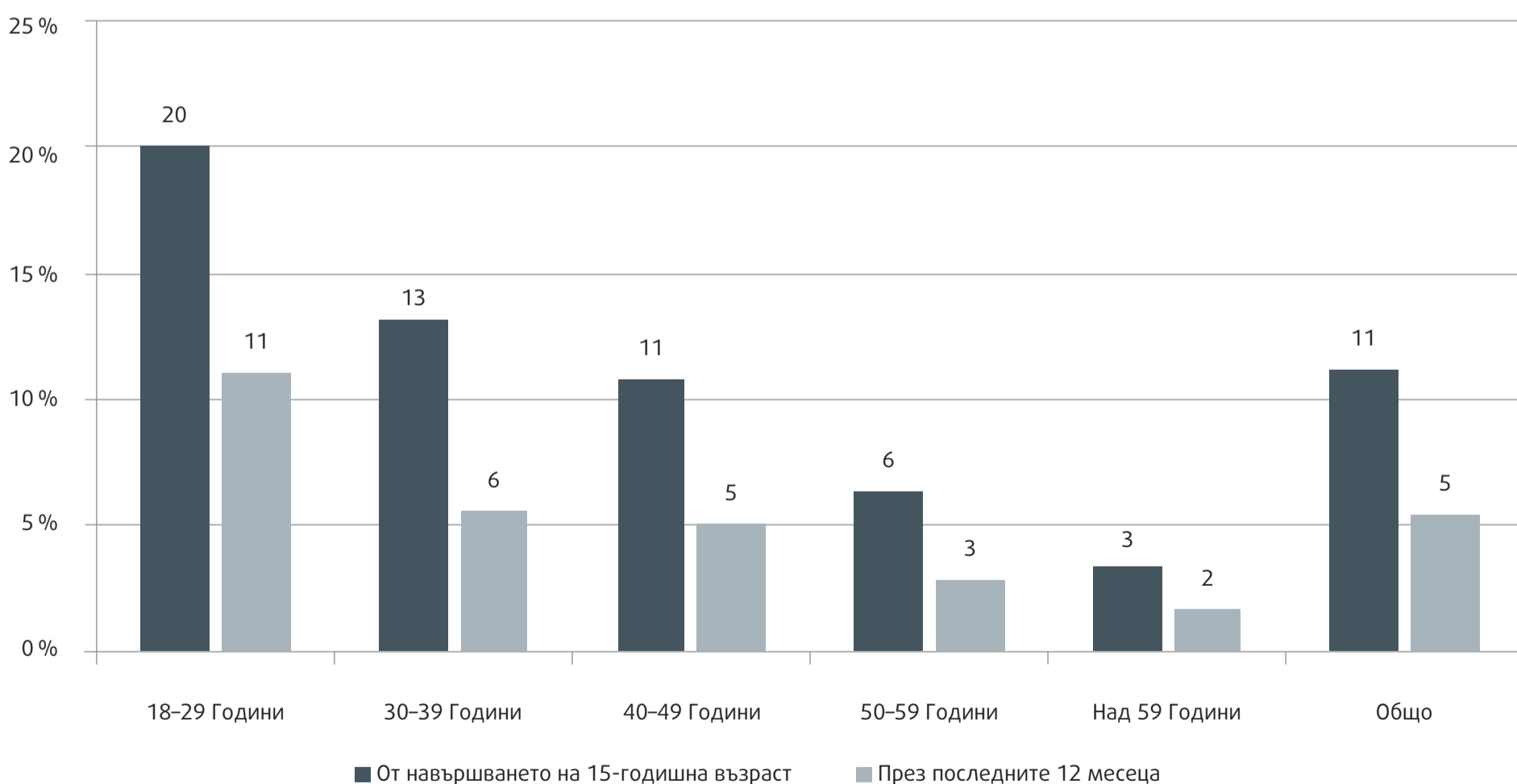
Перспективи: ЕС следва да проучи възможността за присъединяване към Конвенцията на Съвета на Европа за превенция и борба с насилието над жените и домашното насилие (Истанбулската конвенция). Към настоящия момент това е най-всеобхватният регионален инструмент за борба с насилието срещу жените. Резултатите от проучването на FRA могат също да помогнат на държавите членки на ЕС, да ратифицират конвенцията.

В ЕС-28 18 % от жените са били подложени на преследване от навършването на 15-годишна възраст, а 5 % от жените са били подложени на преследване през 12-те месеца, предшестващи проучването. Това отговаря на 9 милиона жени в ЕС-28, подложени на преследване в течение на период от 12 месеца.

За да се стигне до тази констатация, жените бяха запитани в рамките на проучването дали са се оказвали в положение, при което едно и също лице се е държало неколкократно агресивно или заплашително към тях по отношение на списък с различни действия; например дали едно и също лице неколкократно „е обикаляло или ви е причаквало пред дома, местоработата или училището ви без основателна причина?“; или „ви е правило обидни, заплашителни или мълчаливи телефони обаждания?“.

Перспективи: Държавите членки на ЕС, се приканват да разработят конкретни национални планове за действие относно насилието срещу жените, за които при липса на данни на национално равнище да се използват резултатите от проучването. Фигури от

Фигура 3: Форми на сексуален тормоз посредством нови технологии от навършването на 15-годишна възраст и през 12-те месеца, предшестващи проучването, включително нежелани сексуални имейли или текстови съобщения с обидно съдържание, по възрастови групи, ЕС-28 (%)

Забележки: От всички жени, като се изключат случаите, където отговорите на въпросите относно форми на сексуален тормоз посредством новите технологии са били неприложими (n = 35 820), 6084 респонденти са посочили категорията „неприложимо“ по двата показателя; информация за възрастта липсваше за 98 случая.

Източник: Набор данни от проучването на FRA относно свързаното с пола насилие срещу жените, 2012 г.

гражданското общество, работещи с жени, които са жертви на насилие, могат да бъдат полезно включени в разработването на планове за действие, за да помогнат да се гарантира, че последните са устойчиви и ще доведат до практически резултати за жертвите.

Перспективи: Политиката на ЕС в областта на заетостта, образованието, здравеопазването и информационните и комуникационните технологии следва да разгледа последиците от насилието срещу жените в съответните си области. Това следва да бъде отразено на равнище държави членки в конкретни политически мерки и национални планове за действие, насочени към тези различни области.

Около 12 % от жените посочват, че са били подложени на една или друга форма на сексуална злоупотреба или сексуален инцидент от страна на лице на зряла възраст преди навършването на 15-годишната си възраст, което отговаря на 21 милиона жени в ЕС.

Резултатите показват, че 30 % от жените, които са станали сексуална жертва на бивш или настоящ партньор, са били подложени на сексуално насилие и в детството си, докато 10 % от жените, които не са станали сексуална жертва по време на настоящата си или бившата си връзка, посочват случаи на сексуално насилие в детството си.

Перспективи: ЕС следва да гарантира, че механизмите за финансиране, продължаващи работата на DAPHNE и други програми, които допринасят по различни начини за закрилата на децата, младите хора и жените срещу всички форми на насилие, могат да се използват допълнително в помощ на изследванията и дейностите на организациите на гражданското общество, противодействащи на насилието срещу жените. Финансиране е необходимо по-специално за работата на целевите услуги за подпомагане на жертвите в областта на насилието срещу жените.

Перспективи: Подходите с акцент върху жертвите и с акцент върху правата на жените като жертви на насилие трябва да бъдат засилени на равнището на ЕС и на държавите членки. През последните

години се появиха положителни примери в някои държави членки, които признават „домашното“ насилие и насилието от страна на „интимния партньор“ като случаи, изискващи намесата на държавата, а не като личен проблем.

Перспективи: ЕС и държавите членки могат да обявят ангажираността си да събират редовно данни за различните форми на насилието срещу жените. Това може да осигури доказателствена база за разработването на политически реакции и действия по места. Този процес може да бъде подпомогнат от Евростат и неговите съответни експертни групи и може да се използва за подаване на данни към специализираните органи за наблюдение на ООН и на Съвета на Европа, както и на Европейския институт за равенство между половете.

Половината от всички жени в ЕС (53 %) избягват определени ситуации или места, поне понякога, поради страх от физическо или сексуално посегателство. За сравнение съществуващите проучвания относно жертвите на престъпления и страха от престъпност показват, че далеч по-малко мъже ограничават своето движение.

Перспективи: Политиките и националните планове за действие на ЕС и държавите членки за борба с насилието срещу жените трябва да се разработват въз основа на данни, извлечени непосредствено от преживените от жените случаи на насилие. Данните за преживените от жените случаи на насилие следва да се събират в допълнение на административните данни и данните на наказателното правосъдие, които не обхващат по-голямата част от недокладваните случаи на превръщане в жертва. ЕС и държавите членки следва да подпомагат и финансират проучвания при съгласувани усилия за откриване на информация относно обхвата и естеството на насилието, изпитвано от жените. Тези проучвания може да се повтарят през няколко години за измерване на процесите на развитие във времето.

Допълнителна информация:

В краткото изложение на FRA относно констатациите на проучването – „**Насилието срещу жените: общоевропейско проучване. Резултатите накратко**“ – е даден преглед на подбрани резултати от проучването и са включени основните становища, обосновани с констатациите: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-results-at-a-glance>.

В основния доклад за резултатите от проучването – „**Насилието срещу жените: общоевропейско проучване. Основен доклад за резултатите**“ – е представен цялостен отчет на констатациите от данните на проучването, както и някои подробни становища, по-специално в отговор на резултатите за различните видове насилие срещу жените, като физическо и сексуално насилие, сексуален тормоз и преследване, всички от които са разгледани в отделни глави на доклада: <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-main-results>.

За **онлайн инструмента за изследване на данните** за резултатите от проучването относно насилието срещу жени вж.: <http://fra.europa.eu/en/vaw-survey-results>.

За подробностите относно методологията на проучването – „**Насилието срещу жените: общоевропейско проучване**“. **Технически доклад** – вж. <http://fra.europa.eu/en/publication/2014/vaw-survey-technical-report>.